
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

זהות וחברה בישראל - 62821

תאריך עדכון אחרון 11-03-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א' או ו' ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: קרית א"י ספרא

מורה אחראי על הקורס (רכז): טליה שטיינר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: talyasteiner@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: בתאום מראש

מורי הקורס:

ד"ר טליה שטיינר,
גב צופיה אורן

תאור כללי של הקורס:

בקורס נבחן את הקונפליקטים והסוגיות הייחודיות שהחברה הישראלית והמדינה מתמודדות עימם מראשיתן ועד היום הזה, תוך הדגשת ההיבטים המוסדיים - המסגרת החוקתית והיחסים בין הרשויות - והשפעותיהן על ניהול הקונפליקטים הללו.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

.

דרישות נוכחות (%) :
100%

שיטת ההוראה בקורס: שילוב של הוראה מקוונת א-סינכרונית וחמישה מפגשים סינכרוניים בזום

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. הכרזת העצמאות
2. הפרדת רשויות
3. חופש הביטוי
4. גבולות הציות
5. הזכות להינש
6. השבת במרחב הציבורי
7. גיוס תלמידי הישיבות
8. מערכת החינוך - בין ממלכתיות לזכות לתרבות
9. שער הכניסה לישראל
10. מעמד המיעוט הלאומי
11. צדק חברתי
12. הקצאת קרקעות

חומר חובה לקריאה:

כל יחידת לימוד באתר קמפוס כולל קטעי מקורות קצרים, פסקאות מתוך מסמכים, פסקי דין, חוקים ומאמרים. כל המקורות נמצאים באתר הקורס.

א. תעודת הזהות הישראלית

1. הכרזה על הקמת מדינת ישראל, ע"ר, ה' באייר תש"ח, עמ' 1.
2. בנימין איש שלום, "מגילת העצמאות: מוקד של זהות והזדהות", בתוך: דב אלבוים,
3. מגילת העצמאות עם תלמוד ישראלי, ידיעות ספרים: 2019, עמ' 30-31.
4. דב אלבוים ועזרא ברום, "מדוע הושמטה הדמוקרטיה ממגילת העצמאות?", השילוח 6, 2017.
5. אהרון ברק, "מגילת העצמאות והכנסת כאסיפה מכוננת", הרצאה בכנס צה"ל והחברה הישראלית, ינואר (2018).
6. חסן ג'בארין, "הכרזת העצמאות" כקונסטיטוציה והמקרה האורייגנליסטי שמידטיאני, - , 24.4.2018 IL Blog-S-ICON
7. רות גבזון, עיגון חוקתי של חזון המדינה: המלצות לשרת המשפטים, נובמבר 2014 ז. חיים גורי, "זעקת המגילה" בתוך: דב אלבוים, מגילת העצמאות עם תלמוד ישראלי,
8. ידיעות ספרים: 2019, עמ' 25.
9. דינה זילבר, "הכרזת העצמאות שלי", משרד המשפטים, מיזם שורשים במשפט, (29.4.2019)
10. ידידיה שטרן, "לא לגרור את מגילת העצמאות לבית המשפט", הארץ, 11.1.2018

ב. הפרדת רשויות

1. מונטסקיה, על רוח החוקים, ספר 11, פרק 6, מאגנס 1998.
2. אלכסנדר המילטון, ג'יימס מדיסון וג'ון ג'יי, הפדרליסט, מרכז שלם, 2004, מס' 78 עמ' 388.
3. חיים ה. כהן, המשפט, מוסד ביאליק, 1996, עמ' 286--290.
4. דניאל פרידמן, הארנק והחרב: המהפכה המשפטית ושברה, ידיעות אחרונות ספרי חמד, 2013, עמ' 93--94.
5. אמנון שפירא, דמוקרטיה ראשונית במקרא: יסודות קדומים של ערכים דמוקרטיים, הקיבוץ המאוחד, 2009, עמ' 312--313.
6. קטעים מתוך בג"ץ 306/81 פלאטו שרון נ' ועדת הכנסת, פ"ד לה (4), 118 1981.
7. קטעים מתוך בג"ץ 73/85 סיעת "כך" נ' יושב ראש הכנסת, פ"ד לט (3), 141, 158 1985.
8. קטעים מתוך בג"ץ 910/86 רסלר נ' שר הביטחון, פ"ד מב (2), 441, 462, 518.
9. קטעים מתוך בג"ץ 1635/90 ז'רז'בסקי נ' ראש הממשלה, פ"ד מה (1), 749, 765 1991.
10. קטעים מתוך בג"ץ 6971/98 פריצקי נ' ממשלת ישראל, פ"ד נג (1), 763, 807 1999.
11. קטעים מתוך בג"ץ 4885/03 ארגון מגדלי העופות בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נט (2) 14,41 2004.
12. בג"ץ 4491/13 המרכז האקדמי למשפט ולעסקים נ' ממשלת ישראל, פס' 15 בפסק דינו של הנשיא גרוניס (פורסם באתר בתי המשפט, 2014).

ג. חופש הביטוי

1. אהרון ברק, "חופש הביטוי ומגבלותיו" הפרקליט מ' חוברת א', תשנ"א, עמ' 11.
2. מנחם מאוטנר, "תמיכת המדינה באמנויות בלא להתערב בתכנן", דברים בכנס "חופש הביטוי באמנות ובאקדמיה", הפקולטה לאמנויות, אוניברסיטת תל אביב, 19 ביוני 2017.
3. עמיר פוקס, "אין דבר כזה חופש מימון", אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, 18 באפריל (2017).
4. אליקים רובינשטיין, "דבתם רעה: על המאבק הנמשך לכבודו של הזולת ולשמו הטוב", פרשת השבוע עיונים משפטיים בפרשיות התורה - 6, המחלקה למשפט עברי במשרד המשפטים, תשס"א.
5. אדם שנער, "חופש הביטוי, חופש המימון ועקרון אי ההנצחה", משפטים על אתר י"ב, תשע"ח, עמ' 32--33.
6. קטעים מתוך בג"ץ 73/53 חברת קול העם נ' שר הפנים (1953).
7. קטעים מתוך בג"ץ 5432/03 ש.י.ן לייצוג נשים נ' המועצה לשידורי כבלים ולווין, פ"ד נ"ח (3), 65

(2003).

ד. גבולות הציות

1. ביד"צ מר/ 3/57, התובע הצבאי נ' רס"ן מלינקי ואחרים, פ"מ י"ז (1958) (קטעים).
2. שלמה אבינר, "בואו נחדש את המלוכה", תשמ"ד.
3. שלמה אבינר, "ציות ודמוקרטיה", מתוך: יהושע ויינשטיין (עורך), אי ציות ודמוקרטיה, הוצאת שלם, תשנ"ט, עמ' 169--176.
4. גדי אלגזי, "הקשיבו לקול הסירוב", מתוך: דב חנין, מיכאל ספרד ושרון רוטברד (עורכים), משפטי הסרבנים, הוצאת בבל, 2004.
5. ישראל אריאל, "אוהבי עמונה, אוהבי של מקום", קומי אורי ד, תשס"ו, עמ' 26--33.
6. מנחם בגין, "אינשטיין קורא ללכת לכלא", חרות, 19 ביוני 1953, עמ' 2.
7. מוהנדס גנדי, "אי ציות אזרחי כזכות טבעית", מתוך: יהושע ויינשטיין (עורך), אי ציות ודמוקרטיה, הוצאת שלם, תשנ"ט, עמ' 116.
8. ויליאם פיילי, "חובת הציות לממשלה אזרחית", מתוך יהושע ויינשטיין (עורך), אי ציות ודמוקרטיה, הוצאת שלם, תשנ"ט, עמ' 77.
9. צבי יהודה קוק, "עם ישראל קום וחיה" (שיחה בישיבת מרכז הרב ביום העצמאות (תשל"ד, 1974), בתוך: משה הלינגר ויצחק הרשקוביץ, ציות ואי ציות בציונות הדתית: מגוש אמונים ועד תג מחיר, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2015, עמ' 65--66.
10. מרטין לותר קינג הבן, "מכתב מבית הכלא העירוני של ברמינגהם", מתוך: יהושע ויינשטיין (עורך), אי ציות ודמוקרטיה, הוצאת שלם, תשנ"ט, עמ' 131--133.
11. ג'ון רולס, "ההצדקה של אי ציות אזרחי" מתוך: יהושע ויינשטיין (עורך), אי ציות ודמוקרטיה, הוצאת שלם, תשנ"ט, עמ' 154--163.
12. יובל שרלו, "מה אמרתי בדיוק לגבי סירוב פקודה?", פברואר 2010.
13. הנרי דיוויד תורו, "אי ציות אזרחי", מתוך: יהושע ויינשטיין (עורך), אי ציות ודמוקרטיה, הוצאת שלם, תשנ"ט, עמ' 74--96.

ה. הזכות להינשא

1. שירין בטשון, "נישואים אזרחיים והמיעוט הפלסטיני בישראל", זהויות 6, תשע"ה-2015, עמ' 107--111.
2. רות הלפרין קדרי, "ראיון עם רות גבזון", זהויות 6, תשע"ה-2015, עמ' 119--126.
3. מרק וושוֹפסקי, "נישואים אזרחיים", זהויות 6, תשע"ה-2015, עמ' 112--114.
4. דודו כהן, "למה רבנים מתנגדים לנישואים אזרחיים?", מאקו, 12/2/2013.
5. שחר ליפשיץ, ברית הזוגיות, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2014, עמ' 7-13.
6. דוד סתיו, "נישואים אזרחיים", זהויות 6, תשע"ה-2015, עמ' 115--118.
- 7.

ו. השבת במרחב הציבורי שער הכניסה

1. אחד העם, "שבת וציוניות", השלח כרך ג' חוב' ו', סיון תרנ"ח.
2. מכתבו של חיים נחמן ביאליק למר קושניר מקיבוץ גבע, 11.5.1933.
3. יואב ארציאלי, אמנת גבזון מדן: עיקרים ועקרונות, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2003 עמ' 40--46.
4. אברהם יהושע השל, השבת, מכון שכטר למדעי היהדות וידיעות אחרונות, 2003.
5. ידידיה שטרן, "הסתכלו לשבת בעיניים", 11.09.2016.
6. הצעת חוק עזר לתל אביב פתיחתן וסגירתן של חנויות, תיקון מס' 2 - התשע"ד - 2014.
7. קטעים מתוך בג"ץ 3660/17 התאחדות הסוחרים והעצמאים הכללית נ' שר הפנים (פורסם באתר בתי המשפט, 2017).

ז. גיוס תלמידי ישיבות

1. הרב הראשי יצחק הרצוג, מכתב לראשי מרכז המפקד לשירות העם, מאי 1948 .
2. מכתב ראש הממשלה ושר הבטחון דוד בן גוריון 9.1.1951
3. חליפת מכתבים בין הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג לראש הממשלה דוד בן גוריון בנושא דחיית הגיוס לבני ישיבות, נובמבר 1958.
4. דבר ראש הממשלה דוד בן גוריון על דוכן הכנסת, 13.10.1958
5. יעקב וינרוט, חוות דעת בועדת טל, 1999 .
6. יגיל לוי, "צה"ל בין סולידריות לקונפליקט צבא העם נגד גיוס החובה", סדרת מאמרים לדיון, האוניברסיטה הפתוחה, 2014.
7. מרדכי נויגרשל, למה הם שונים: החרדים והחברה בישראל, יהדות מזוית שונה תשס"א, עמ' 156 .
8. ידידיה שטרן וחיים זיכרמן, בין אוהל סיירים לאוהלה של תורה: מתווה לגיוס חרדים לצה"ל, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2013, עמ' 63 .
9. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון ביטול גיוס חובה), התשע"ח- 2018 .
10. קטעים מתוך בג"ץ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נב (5) 481.1998.
11. קטעים מתוך בג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת (פורסם באתר בתי המשפט, 2006).
12. קטעים מתוך בג"ץ 6298/07 רסלר ואח' נגד כנסת ישראל (פורסם באתר בתי המשפט, 2012 .

ח. מערכת החינוך

1. מכתב הסטטוס קוו, 1947.
2. חוק חינוך ממלכתי תשי"ג- 1953, סעיפים 2--4 .
3. אמנה בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, 1966, סעיף 13(3).
4. דוח ועדת דוברת כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל, ינואר 2005 .
5. חיים אדלר ונחום בלס, "חונך לנער על פי דרכו: מבדיל ומאחד במערכת החינוך", בתוך: יעקב קופ (עורך), פלורליזם בישראל, המרכז לחקר המדיניות החברתית בישראל, 2000, עמ' 133--151 .
6. יוסף ג'בארין ואיימן אגבארייה, "אוטונומיה לחינוך הערבי בישראל: זכויות ואפשרויות", גילוי דעת 5, 2014 .
7. צבי צמרת, "עשר שנות חינוך", בתוך: צבי צמרת וחנה יבלונקה (עורכים), העשור הראשון תש"ח תשי"ח, יד יצחק בן צבי, 1997, עמ' 127 .
8. צבי צמרת, "חינוך בפרוטה", ארץ אחרת 12, אוקטובר 2002 .
9. ידידיה שטרן, "חינוך במדינת כל מיעוטיה", המכון הישראלי לדמוקרטיה 7.1.2016.
10. בג"ץ 3752/10 רובינשטיין ואח' נ' הכנסת (פורסם באתר בתי המשפט), 2014 (קטעים -נבחרים)

ט. שער הכניסה

1. מגילת האומות המאוחדות, פרק 1 .
2. חוק השבות, תשי"ז- 1950 .
3. חוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, תשע"ח-2018.
4. זרח ורהפטיג, תזכיר שהעביר לשר המשפטים ביום 7.12.1949, מתוך: רות גביזון, שישים שנה לחוק השבות : היסטוריה, אידאולוגיה, הצדקה, מרכז מציל"ה 2009, עמ' 18
5. האמנה בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית, 1965, סעיף 1.
6. דיון ממשלתי על יישומו של חוק השבות, מתוך: רות גביזון, שישים שנה לחוק השבות : היסטוריה, אידאולוגיה, הצדקה, מרכז מציל"ה 2009, עמ' 24 .
7. מכתבו של חנן פרנק, מתוך: דברי הכנסת, הישיבה ה- 37 של הכנסת השביעית, יום ב', 9 בפברואר 1970, ג' אדר א' תש"ל.

8. חסן ג'בארין, "הנכבה, המשפט והנאמנות: הרגע ההובסיאני של הפלסטינים בישראל", תיאוריה וביקורת 42, 2014.
9. רות גבזון, הסדרים הנוגעים לחוק השבות, גיור ואזרחות דברי הסבר, מתוך: אמנת - גבזון מדן.
10. נעמה כרמי, "דינו כדין מי שעלה לפי חוק זה": המבוי הסתום של פרשת סטמקה,
11. תכליתו של חוק השבות והזיקה בין שבות לאזרחות", משפט וממשל י', תשס"ז, עמ' 158-9.
12. אסא כשר, מתוך פרוטוקול ישיבת ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, יום שלישי, ל' 13. באדר א' התש"ס, 7 במרץ 2000.
14. אמנון רובינשטיין, "המקרה המוזר של הדמוקרטיה היהודית", תכלת 41 סתיו התשע"א, 2010.
15. יוסי שריד, "שבועות החג היפה ביותר: בין שתי מגילות בתנ"כ", מאי 2004.

י. מעמד המיעוט הלאומי

1. אחד העם, אמת מארץ ישראל, כ"א אייר תרנ"א - 29 במאי 1891.
2. דוד בן גוריון, יעדי הציונות בשעה זו (לונדון, 1941) בתוך: במערכה, כרך ד', 1971, עמ' 28-29.
3. זאב ז'בוטינסקי, חזית המלחמה של עם ישראל "השאלה הערבית בלי דראמטיות", 1940.
4. זאב ז'בוטינסקי, כתבים: בדרך למדינה, תשי"ט, עמ' 299.
5. ח"כ תאופיק טובי על טבח כפר קאסם (23 בנובמבר 1956)
6. שרה אוסצקי לזר, אסעד גאנם ואילן פפה (עורכים) - 7 דרכים: אופציות תיאורטיות למעמד הערבים בישראל, המכון לחקר השלום, גבעת חביבה, 1999.
7. מנחם בגין, "בעיות יסוד בקיומנו הלאומי" לכבוד הרכבת הממשלה הרביעית, ט"ו בכסלו תש"ך, 16.12.1959.
8. אמל ג'מאל, "אנו דורשים שותפות בעיצוב המרחב", ארץ אחרת גיליון 16, 30 ביוני 2003.
9. מוחמד דראושה, "לקראת איחוי הקרעים: דרושה מנהיגות", ביאן הערבים בישראל, גליון מס' 17, מאי 2019.
10. מוחמד דראושה, "דחיקה ובעקבותיה נסיגה ההשתתפות הפוליטית של אזרחי ישראל הערבים", פרלמנט, גליון 76, אוגוסט 2013.
11. יוסרי ח'זראן, "מגמות אזרחיות בקרב החברה הערבית בישראל על רקע האביב הערבי", ביאן הערבים בישראל, גליון מס' 16, מרץ 2019.
12. עאדל מנאע, נכבה והישרדות: סיפורם של הפלסטינים שנותרו בחיפה ובגליל, 1948—1956, הקיבוץ המאוחד ומכון ון ליר, 2017.
13. אריק רודניצקי, השתתפות האזרחים הערבים בבחירות לכנסת, מחקר מדיניות 148, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2020, עמ' 40.
14. דוח ועדת אור, ספטמבר 2003, סעיף 55.
15. דברי השופט סלים ג'ובראן, בנאום פרידה מבית המשפט העליון, 3. 8.2017.
16. חוק יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי, תשע"ח 2018.
17. קטעים מתוך בג"צ 392/72 ברגר נ' הוועדה המחוזית, פ"ד כז(2), 1973 764.
18. קטעים מתוך בג"צ 6698/95 קעדאן נ' ממ"י, פ"ד נד(1) 258.2000.

יא. צדק חברתית הפרדת רשויות

1. שחר אילן, "טיפול השורש ביוצאי אתיופיה הוא איטי וכואב", 4.7.2019 כלכליסט.
2. מירב ארלוזורוב, "האם מזרחים סובלים מאפליה כלכלית בישראל?", דה מארקר, (31.7.2017).
3. מומי דהן, האם כור ההיתוך הצליח בשדה הכלכלי? המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2013.
4. הנרייט דהאן כלב, "כמה שאת יפה, לא רואים שאת מרוקאית" מתוך: צלרמאיר ופרי - (עורכים), קובץ למורה, הוצאת הקיבוץ המאוחד קו אדום, 2002, עמ' 174--186.
5. הנרייט דהאן כלב, "ההחמצה הגדולה של הדמוקרטיה הישראלית: הזיכרון הטראומטי כמורשת של

- מחאות ואדי סאליב", המכון הישראלי לדמוקרטיה, 7 ביולי 2009.
6. רון חרמון, חגי פורת, יובל פלדמן ותמר קריכלי כץ, אפליה תעסוקתית בישראל: התמודדות מבדלת (מחקר מדיניות 121) המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2018, עמ' 29--31.
7. מני מאוטנר, "ההפקרה והנטישה", ארץ אחרת 52, אוגוסט ספטמבר - 2009.
8. שולה מולא וזיוה מקונן דגו, ישראלים יוצאי אתיופיה: נפרדים ולא שווים, אגודת יוצאי-אתיופיה, 30 ביוני 2014.
9. שולה מולא, "אני רגילה לגמרי": יהודיות, ישראליות ולבנות כעוגנים זהותיים בתהליך התמודדותם של תלמידים אתיופים עם גזענות בישראל", גילוי דעת 14, 2018, עמ' 16-18.
10. סמי סמוחה, "שסעים מעמדיים, עדתיים ולאומיים ודמוקרטיה בישראל", מתוך: אורי רם (עורך), החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים, ברירות הוצאה לאור 1993.
11. שרון שלום, "מפגש בין שתי תודעות הפוכות באמונה היהודית: תודעת 'ברית מצרים' ביתא ישראל ותודעת 'ברית סיני' היהדות הרבנית", מתוך: דעת כתב עת לפילוסופיה יהדות וקבלה, כרך 87, תשע"ט, עמ' 658--678.
12. מכתב של עמותת טבקה בנוגע להפרדה של ילדים ממוצא אתיופי בגני ילדים (4.9.2019).
13. קטעים מתוך בג"ץ 7426/08 טבקה משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת החינוך ועיריית פתח תקווה (פורסם באתר בתי המשפט, 2010).

יב. הקצאת קרקעות

1. קטעים מתוך בג"ץ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח' (פורסם בנבו, 2000).
2. רות גבזון, "ציונות בישראל? בעקבות בג"ץ קעדאן", משפט וממשל ו', תשס"א.
3. ראסם חמאיסי, יצחק רייטר, טלאל אלקרנאוי, קרקעות והקצאת משאבים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2000.
4. ריאן כאמל, הפקעת הקרקעות הערביות בישראל, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2000.
5. ועדת החקירה הממלכתית לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים, אוקטובר 2000 (ספטמבר 2003).

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

- מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
- הרצאה 0 %
- השתתפות 0 %
- הגשת עבודה 0 %
- הגשת תרגילים 100 %
- הגשת דו"חות 0 %
- פרויקט מחקר 0 %
- בחנים 0 %
- אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:
הנוכחות בכל חמשת המפגשים היא תנאי למעבר הקורס